

El retorn americà: famílies, capitals, poder

Martín Rodrigo y Alharilla

Universitat Pompeu Fabra

En els dos darrers terços del segle XIX, Barcelona es va convertir en el lloc d'arribada triat per un nombre important d'homes de negocis enriquits a Amèrica que tornaven per viure-hi una altra etapa vital. Alguns d'ells havien nascut a la mateixa ciutat, d'altres a diferents localitats de Catalunya o d'Espanya i alguns, fins i tot, ho havien fet al continent americà. Uns i altres, però, van triar la capital catalana com el seu lloc de destí, integrant-se en el si de les elits locals. Lluny de la visió que ens els dibuixa com a rendistes dedicats a activitats lúdiques o benèfiques, molts d'ells desenvoluparen una intensa activitat econòmica i política, sobretot en la primera etapa de la Restauració. De fet, la seva activitat durant el Sexenni fou determinant per a la consolidació d'una aposta catalana per Alfons XII. A la ponència m'ocuparé, entre altres qüestions, de les plataformes de representació d'aquests "americanos" (el Círculo Hispano Ultramarino de Barcelona, la Liga de Hacendados de Ultramar) i al seu pes en les institucions polítiques del període. I m'ocuparé també d'analitzar el procés de canvi que va enregistrar la ciutat, tot coincidint precisament amb els primers anys de la Restauració borbònica: el declivi d'un determinat model de relacions basat en el comerç marítim en vaixells de vela, fonamentalment amb ports americans, va donar pas a altres formes d'inversió i de reproducció de capitals. Per això, repassarem la importància dels capitals americans en la construcció de la Barcelona d'aleshores (tant des d'un punt de vista físic, real, com també simbòlic), així com la creació de dues importants iniciatives que van nèixer a la capital catalana al voltant de dos importants fonts de negoci colonial: el Banco Hispano Colonial i el control de les duanes de Cuba, en primer lloc; i la Compañía General de Tabacos de Filipinas i el desestanc de la principal renda de la hisenda d'aquest arxipèlag. Barcelona era aleshores una ciutat vinculada no sols a la realitat mediterrània sinó també als més llunyans móns americà i asiàtic.

Martín Rodrigo y Alharilla (Sabadell, 1968) és llicenciat en Història i doctor en Economia per la Universitat Autònoma de Barcelona i exerceix com a professor d'Història Contemporània a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, adscrit al Departament d'Humanitats. La seva especialitat investigadora (per a la qual ha comptat amb beques del Museu Marítim de Barcelona, el Banc d'Espanya, la Fundación Caja Madrid i la Fundació Noguera) és la relació econòmica entre Catalunya i les colònies transatlàntiques, en particular amb l'illa de Cuba.

Entre les nombroses publicacions relacionades amb la ponència al X Congrés d'Història de Barcelona, destaquen dos llibres, *Los marqueses de Comillas, 1817-1925. Antonio y Claudio López*, Madrid, LID, 2000 (finalista del III Premio Lid de Biografía empresarial), i *Cases d'indians*, Barcelona, Caixa Manresa i Angle, 2004; i la síntesi «Colonias, negocio y poder en la Restauración (1875-1898)», dins J. Paniagua i J.A. Piqueras (ed.), *Poder económico y poder político*, València, Fundación Instituto de Historia Social, 1998. Amb Lluís Castañeda, és autor de «Los Vidal Quadras: familia y negocios, 1833-1871», dins R. Grau (coord.), *La ciutat i les revolucions, 1808-1868. II, El procés d'industrialització*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2006 (*Barcelona Quaderns d'Història*, 11).